

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ

Н.М.Сіренко, кандидат економічних наук, доцент

В.А.Дубінін, кандидат військових наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано систему державного регулювання інноваційним процесом в Україні, встановлено основні причини її розбалансованості. Для забезпечення інноваційного розвитку держави запропоновано принципи побудови системи державного регулювання, основані на функціях держави та оптимальному поєднанні контролю й свободи дій суб'єктів господарювання.

В статье проанализирована система государственного регулирования инновационного процесса в Украине, установлены основные причины ее разбалансированности. Для обеспечения инновационного развития государства предложены принципы построения системы государственного регулирования, основанные на функциях государства и оптимальном использовании контроля и свободы действий субъектов хозяйствования.

Інноваційний процес, перетворюючи наукові знання в задоволення потреб суспільства, закономірно потребує злагодженого управління. Ряд науковців вважають, що наука має творчу основу, а тому не підлягає управлінню, з чим не можна погодитися, зокрема й тому, що науково-інноваційна діяльність є основою національної безпеки країни, яка підпорядковується принципам керуваності. Зважаючи ж на нові для України процеси, основані на приватній інтелектуальній власності, на протипагу державній, - в дореформений період, відкритість економіки, процеси глобалізації, управління інноваційним розвитком повинне ґрунтуватися на використанні досвіду розвинутих країн із коригуванням на особливості країни і максимально результативного використання наявного потенціалу. Такі дії повинні чітко регламентуватися державою, починаючи із визначення інноваційної стратегії, політики, і закінчуючи контролем за їх виконанням.

Органи державного управління з метою забезпечення реалізації державних функцій повинні забезпечувати відповідні чіткі повноваження та відповідальність. В Україні сьогодні

склалася ситуація, яка призвела, за словами Голови державного агентства України з інвестицій та інновацій Івченка В.А., до відсутності системності і послідовності у здійсненні державних заходів щодо засад формування і реалізації державної інноваційної політики та до неузгоджених дій органів виконавчої влади як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях [3]. В оцінці цього питання одностайні як науковці-теоретики, так і практики, а тому принципи державного управління інноваційною діяльністю потребують нагального переосмислення, перегляду і відповідної структурної перебудови державних органів виконавчої влади.

Інноваційні процеси в Україні координуються та контролюються Міністерством освіти і науки України, Міністерством економіки України, Міністерством промислової політики України та Державним агентством України з інвестицій та інновацій. В системі управління інноваційним розвитком України в 2006-2007 рр. відбулися певні зрушення, зокрема, державні органи виконавчої влади розмежували свої повноваження та відповідальність в цій сфері. Міністерство освіти і науки України виконує функцію координатора, визначає інноваційну політику держави й доводить її положення до інших учасників інноваційного процесу. Але фактично виконання цієї функції не забезпечується, що зумовлює розбалансованість всієї системи.

Законом України “Про інноваційну діяльність” визначено, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом [1]:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проєктів;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Функціональна розбалансованість у системі органів державної влади призвела до майже повної бездіяльності щодо реалізації в Україні інноваційних принципів розвитку суспільства. Стосовно виконання покладених на неї функцій держава виявилася неспроможною. Пріоритетні напрямки розвитку науки, техніки та інноваційної діяльності визначені не чітко, вони не ґрунтуються на пріоритетності потреб суспільства, що визнається і практиками. Проблеми української економіки зумовили ситуацію, коли першочерговим є розвиток всіх галузей, але все ж необхідно визначити проривні галузі, розвиток яких забезпечить для України достатній рівень конкурентоспроможності. Науково-технічне відставання України від розвинутих країн значне, а тому слід знайти сферу, де із наявним потенціалом можливо здійснити інноваційний прорив.

В Росії, наприклад, інноваційна діяльність здійснюється під чітким регулюванням держави, що, на думку деяких спеціалістів, має певні негативні наслідки [2]. Звичайно деякі російські галузі зазнають процесів деградації і це недопустима помилка інноваційної політики держави, оскільки остання не повинна пригнічувати другорядні галузі, а підтримувати їх на досягнутому рівні або ж забезпечувати незначне зростання.

Ситуація Росії має показовий для України характер, адже основні переваги ідентичні і полягають в кадровому потенціалі, який все ж використовується неефективно. Ключові ж проблеми в галузі науки та інновацій також подібні: темпи розвитку досліджень не відповідають потребам національної безпеки та попиту на технології. З огляду на останнє слід переглянути вже згадані напрями інноваційної діяльності України, для чого можливе використання досвіду Росії.

Курс на інноваційний розвиток України задекларовано відповідними програмами уряду, концепцією та стратегією соціально-

економічного розвитку, але в регіонах дані положення носять здебільшого декларативний характер, реально діючі програми інноваційного розвитку відсутні або ж не виконуються.

Необхідне посилення контрольних функцій щодо реалізації законів. В Україні з терміном “інновація” або “інноваційна діяльність” прийнято 80 законів, 600 підзаконних актів, більше 1000 нормативних актів міністерств і відомств, що позитивно не впливає на ефективність інноваційної діяльності, а, навпаки, розбалансовує її. Станом на 01.06.2007 р. пройшов перше читання Закон України “Про наукові парки”, підготовлено проекти законів “Про іннополіси”, “Про венчурне фінансування інноваційної діяльності”. Але закони здебільшого не узгоджені між собою, і чим більша кількість їх приймається, тим більше перешкод для розвитку інноваційної діяльності України.

Голова комітету Верховної Ради з питань науки і освіти Самоїлик К.С. на Парламентських слуханнях також акцентувала увагу на розпорошенні інноваційної сфери між багатьма органами державної влади, навіть, у Верховній раді цими питаннями опікується декілька комітетів [3]. Таким чином, інноваційні процеси в Україні носять фрагментарний характер, як і їх державне регулювання. По піратству інтелектуальної власності Україна наближається до Росії та Китаю, які Міжнародним альянсом із захисту інтелектуальної власності визнані лідерами в цій сфері. Проектом постанови КМУ “Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер” зроблено перший крок до реального стимулювання створення новацій та їх поширення, але механізми залишаються не відпрацьованими. У фінансово-кредитній сфері інноваційна діяльність стимулюється лише цільовим субсидюванням технологічних парків, проекти яких не завжди носять стратегічний для України характер.

У зв'язку із відсутністю координації між елементами системи державного регулювання інноваційної діяльності в Україні першочергово необхідно окреслити роль, яку відіграє держава в процесі управління інноваційним розвитком, її функціями в

цій сфері:

1. Здійснення моніторингу потреб суспільства, встановлення їх пріоритетності відповідно до політики національної безпеки та інформаційне забезпечення інших суб'єктів інноваційного процесу.
2. Законодавчо-нормативне забезпечення інноваційного процесу.
3. Створення і розвиток інфраструктури інноваційного процесу.

Чіткість у забезпеченні реалізації зазначених функцій необхідно супроводжувати наданням свободи суб'єктам господарювання щодо фінансування науково-дослідних програм відповідно до їх стратегії та ринкової позиції. Розвиток пріоритетних для держави напрямків науки повинен стимулюватися системою механізмів, основаних на державному прямому й непрямому фінансуванні із контролюючими заходами на всіх рівнях інноваційної діяльності. Відповідно виникне потреба у структуруванні і державних органів із чітким розмежуванням повноважень і відповідальності. Такі підходи до організації державного регулювання інноваційної діяльності забезпечать реалізацію окремих проривних напрямків в науці, техніці і технології, що є основою довгострокового стабільного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV від 04.04.2002 р. - <http://www.rada.gov.ua>.
2. Научный парк, или как украинскому ученому стать миллионером // Зеркало недели. - 30.06.2007 р. - № 25 (654). - С. 1, 13.
3. Парламентські слухання 20.06.2007 р. "Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації". - <http://www.rada.gov.ua>.